

Andrzej Kobiałka¹

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID ID /0000-0003-3331-1887

Zarządzanie profilaktyką bezpieczeństwa w jednostkach oświatowych

Management of safety prevention in educational units

Wstęp

Problematyka bezpieczeństwa to zagadnienie szczególnie ważne zwłaszcza w środowisku szkolnym, gdzie adresatami są głównie uczniowie, nauczyciele, personel szkoły, rodzice. Jak twierdzi J. Świniarski (1999), zagrożenia i wyzwania dla bezpieczeństwa stanowią przedmiot dylematów w kontekście wdrażania odpowiedniej edukacji w różnych dziedzinach życia. To temat również istotny dla poszczególnych organów prowadzących placówki, m.in. władz lokalnych czy oświatowych. W szkole dochodzi bowiem, coraz częściej, do zdarzeń, które mogą bezpośrednio zagrażać bezpieczeństwu i zdrowiu, a czasem również życiu uczniów. Właściwa reakcja wychowawcy, pedagoga, dyrektora szkoły, adekwatna do zaistniałego zdarzenia oraz powiadomienie w razie potrzeby stosownych instytucji dają gwarancję, że podjęte działania będą skuteczne – zapewnią bezpieczeństwo. Jak twierdzi J. Kunikowski (2008), zagwarantowanie uczniowi bezpieczeństwa, rozumianego jako pojęcie odzwiercie-

1 Andrzej Kobiałka: dr, Instytut Zarządzania i Spraw Społecznych, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, e-mail. andrzej.kobiałka@up.krakow.pl.

dlające brak zagrożeń, nie tylko na terenie szkoły, ale i poza nią, w dobie powszechnej informatyzacji edukacji oraz kształcenia na odległość stanowi dla współczesnej szkoły niezwykle trudne zadanie.

Jak wykazuje Najwyższa Izba Kontroli (NIK) (2020) w swojej informacji o wynikach kontroli nt. zabezpieczenia szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi, profilaktyka mająca na celu minimalizowanie ich skutków powinna skupiać się na odpowiednim przygotowaniu i wdrożeniu procedur postępowania. Ścieżki działania w każdej sytuacji będą inne, a zatem procedury powinny być kompleksowe i uwzględniać wszystkie najważniejsze elementy działania dotyczące nie tylko bezpośredniego reagowania na zdarzenie, ale także postępowania po zdarzeniu. Ważnym elementem działań jest opieka nad uczestnikami zdarzenia, zbieranie i przekazywanie informacji o zdarzeniu, ocena zaistniałej sytuacji i wyciągnięcie wniosków. Dlatego też istotne jest, aby dyrektorzy szkół opracowali odpowiednie procedury reagowania w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych i byli przygotowani na ich zastosowanie w praktyce, co wskazuje zbiór rekomendacji i wytycznych dla dyrektorów szkół i organów prowadzących szkoły. Raport z roku 2019 nt. *Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów* wskazuje, że do najczęściej występujących zewnętrznych zagrożeń fizycznych w placówkach oświatowych należą: podejrzenie podłożenia ładunku wybuchowego, podejrzenie otrzymania przesyłki potencjalnie niebezpiecznej, włamanie do szkoły połączone z kradzieżą, agresywne zachowanie ucznia, wtargnięcie osoby posiadającej broń, wtargnięcie terrorysty do szkoły, zagrożenie wybuchem pożaru lub wybuch pożaru, zagrożenie wybuchem gazu lub wybuch gazu, zagrożenie niebezpiecznymi środkami chemicznymi lub biologicznymi, zagrożenie katastrofą budowlaną i zagrożenie siłą żywiołową. W niemal każdym z powyższych przypadków dochodzi do ogłoszenia alarmu i ewakuacji uczniów oraz personelu szkoły. Sposób ich przeprowadzenia powinien być znany wszystkim, a ćwiczenia w przeprowadzaniu ewakuacji powinny odbywać się raz w roku szkolnym.

Nadmienić nadto należy, iż zarządzanie profilaktyką na rzecz bezpieczeństwa to interesująca dziedzina zjawisk społecznych, która funkcjonuje w oświacie z układem wzajemnych zależności i różnorodnych powiązań. Przy

wyborze tematu kierowano się dostępnością badawczą problemu oraz zaangażowaniem emocjonalnym autora. Problem główny stanowi w konsekwencji pytanie o charakterystykę zasobów (dobrych praktyk, potrzeb i oczekiwań) wszystkich podmiotów edukacji szkolnej i instytucji edukacyjnych w zakresie profilaktyki nakierowanej na budowanie i wzmacnianie bezpieczeństwa. Każda racjonalna działalność musi mieć sprecyzowany cel. Jak wskazują badacze T. Pilch i T. Bauman (2001), zasadniczym celem poznania naukowego jest zdobycie wiedzy maksymalnie ścisłej, pewnej, ogólnej, prostej, o maksymalnej zawartości informacji. Warto określić również cel teoretyczny, gdzie na podstawie analizy literatury przedmiotu i dokumentów dokonano rozpoznania uwarunkowań, rodzajów, form, sposobów zarządzania profilaktyką na rzecz bezpieczeństwa w jednostkach oświatowych.

Mając na uwadze przyjęty cel i zakres tematyczny, w artykule wykorzystano następujące metody badawcze: analizę treści w celu dookreślenia wniosków na temat danego zjawiska oraz analizę danych zastanych (*desk research*), która obejmowała analizę danych zawartych w dokumentach strategicznych, lokalnych planach i koncepcjach, raportach, a także ogólnodostępnych bazach danych.

Profilaktyka na rzecz bezpieczeństwa w placówkach oświatowych

Dojrzewanie to czas konfliktów oraz wzrostu chęci samodzielności i samostanowienia. Młodzi ludzie odczuwają silną potrzebę akceptacji przez grupę, w której czują się bezpiecznie, kształtują własną hierarchię, szukają autorytetów. Jak stwierdza E. Bilińska- Sucharek (2003), narastające niepowodzenia zarówno w szkole, jak i na stopie koleżeńskiej czy brak wsparcia ze strony rodziców, nauczycieli, kolegów rozwijają poczucie mniejszej wartości, które z czasem przeradza się w agresję, ponieważ każdy chce być kimś, a jeżeli nie może tego osiągnąć, będzie byle kim, ale nie nikim. Optymalne zarządzanie działaniami profilaktycznymi wpływa na rozwój dzieci i młodzieży. Dlatego ważne jest, by dobrze rozpoznać problem i podjąć odpowiednie kroki do jego minimalizacji, a w późniejszym okresie do całkowitego wyeliminowania. Jak

wskazuje C. Rutkowski (2018), poczucie bezpieczeństwa ucznia w odniesieniu do życia szkolnego może mieć różnorodne odniesienia lub/i postrzegania, m.in.:

- bezpieczeństwo fizyczne dziecka, nauczyciela i rodzica w szkole (dotyczy ono ciała, fizjologii, sprawności, bezpiecznego poruszania się w przestrzeni szkoły);
- bezpieczeństwo psychiczne (znaczenie ma tu samopoczucie dziecka w szkole, jego samoocena, poczucie własnej wartości, komfort psychiczny);
- bezpieczeństwo personalne (społeczne, pozycja dziecka w grupie rówieśniczej, status, układy szkolne, przynależności);
- bezpieczeństwo prawne (związane jest z zabezpieczeniem normatywnym placówki oraz poziomem kompetencji prawnonormatywnych dyrektora i nauczycieli);
- bezpieczeństwo duchowe, aksjologiczne (powiązane jest z duchowością dziecka, z zabezpieczeniem ważnych wartości w sytuacji dydaktyczno-wychowawczej);
- bezpieczeństwo proceduralne (związane jest z dobrym funkcjonowaniem szkolnych procedur bezpieczeństwa lub z ich brakiem).

Celem działań profilaktycznych jest powstrzymanie lub ograniczenie zachowań niekorzystnych społecznie, usuwanie bądź ograniczenie zewnętrznych zagrożeń, zwiększających ryzyko powstania negatywnych zachowań, a także podnoszenie poziomu zdolności do obrony przed zagrożeniami.

Profilaktyka w szkole, jak wskazuje Z.B. Gaś (2016), to proces wspomagania ucznia w radzeniu sobie z trudnościami, które mogą zagrażać prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu. Istotną rzeczą jest także ograniczanie i likwidowanie czynników, które zaburzają prawidłowy rozwój i dezorganizują zdrowe życie oraz wprowadzanie i rozwijanie czynników, które sprzyjają prawidłowemu rozwojowi i zdrowemu życiu. W odniesieniu do dzieci i młodzieży działania profilaktyczne powinny: wynikać ze świadomości zagrożeń prawidłowego procesu wychowawczego; dotyczyć zarówno wychowanka, wychowawców, jak i innych osób znaczących; toczyć się na różnych poziomach; uwzględniać różnorodne strategie; obejmować działania ewaluacyjne.

Jak twierdzi J. Skubisz (2018), zarządzanie profilaktyką na rzecz bezpieczeństwa oraz prewencją w oświacie jest niewątpliwie następstwem modelu paradygmatu zarządzania szkołą, w którym często nie uwzględnia się koncepcji korzystania z wiedzy w tej dziedzinie. Dlatego zaleca się przyjęcie takiej formuły, że bezpieczeństwo w szkole jest koniecznością opartą na wiedzy profilaktycznej jako części sprawdzonych teorii i poglądów, koncepcji i strategii oraz sygnałów ostrzegawczych o aktualnym stanie szkoły.

Przepisy obowiązującego w Polsce prawa oświatowego (Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe – Dz.U. 2017 poz. 59) oraz akty wykonawcze do ustawy wyraźnie wskazują na trzy podstawowe funkcje, jakie pełni szkoła. Ustawowym zadaniem szkoły jest prowadzenie równoległej działalności dydaktycznej, wychowawczej oraz opiekuńczej, co akcentuje podstawa programowa.

Jak twierdzi B. Urban (2000), niezależnie od zmieniających się wizji koncepcji w zakresie społecznych zadań szkoły, jej funkcja profilaktyczna nigdy nie może być pomniejszana. Konieczność wypełniania przez szkołę funkcji profilaktycznej nie wynika z uproszczenia całego problemu zapobiegania dewiacjom młodzieży, z „zepchnięcia z niej niewdzięcznego zadania”, lecz z samej istoty i głównych uwarunkowań współczesnych dewiacji. Bezpieczeństwo w szkole jest pojęciem szerokim. Obejmuje wiele obszarów, w tym: stan techniczny budynków szkoły i jej otoczenia, wewnątrzszkolne przepisy i ich znajomość wśród nauczycieli, uczniów i rodziców, klimat społeczny, a także różnorodne programy i zajęcia adresowane do poszczególnych grup szkolnej społeczności. Ważne jest identyfikowanie zarówno zagrożeń, jak i zasobów umożliwiających prowadzenie efektywnych działań dydaktycznych, wychowawczych i profilaktycznych.

Według danych Systemu Informacji Oświatowej w roku szkolnym 2017/2018 w szkołach i placówkach systemu oświaty wydarzyło się 54 459 wypadków, w tym 95 wypadków ciężkich oraz 14 wypadków śmiertelnych. W stosunku do roku szkolnego 2015/2016 liczba wypadków zmniejszyła się o 10 782. Przyczynami wypadków w szkołach były najczęściej:

- brak wiedzy na temat aktualnego stanu i potrzeb szkoły w dziedzinie bezpieczeństwa;

- brak środków finansowych na odpowiednie przygotowanie się na zagrożenia;
- niewłaściwa organizacja czasu ucznia w szkole;
- ograniczenia przestrzenne;
- niewłaściwy system norm obowiązujących w szkole;
- niewłaściwa reakcja na zachowania uczniów;
- pojawianie się nowych zagrożeń, jak zagrożenia w cyberprzestrzeni czy terroryzm.

Dodać należy, że zasady bezpieczeństwa w szkole regulują przepisy zawarte w ustawie o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425), Prawie oświatowym (Dz.U. 2017 poz. 59) oraz – w szczególności – w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1386). O każdym wypadku, który wydarzy się w szkole, dyrektor zawiadamia niezwłocznie: rodziców (opiekunów) poszkodowanego, pracownika służby bezpieczeństwa i higieny pracy, społecznego inspektora pracy, organ prowadzący szkołę lub placówkę oraz radę rodziców. O wypadku śmiertelnym, ciężkim i zbiorowym dyrektor zawiadamia niezwłocznie prokuratora i kuratora oświaty.

Współczesna szkoła w systemie zarządzania oddziaływaniami profilaktycznymi

Współczesna szkoła, jak wskazują badacze A. Iiñendo-Milewska i A. Wojtach (2014), jest przestrzenią edukacyjną, która powinna tworzyć sprzyjające warunki do nabywania i rozwijania kompetencji przez uczniów.

Szkolne programy profilaktyczne stanowią uszczegółowienie określonych działań oraz elementów programu wychowawczego, wpisując się w personalizację szkoły. W ten sposób dostrzegana jest potrzeba zwracania szczególnej uwagi na wszelkie problemy bądź ewentualne zagrożenia w tej instytucji. W ramach działań podejmowane są różnorodne kroki dla zapewnienia bezpieczeństwa w przypadku wystąpienia zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych w placówkach oświatowych.

Jak wykazuje raport NIK (2021), szkoły nie były odpowiednio przygotowane na zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne. W ponad 90% przypadków procedury postępowania obarczone były nieprawidłowościami. Te główne to niedostosowanie procedur do realiów danej szkoły, nieuwzględnienie potrzeb niepełnosprawnych w czasie ewakuacji, brak odpowiednich urządzeń alarmowych, brak zróżnicowania sygnałów dla określenia typu zagrożenia, a tym samym dla różnego sposobu postępowania. Poziomą praktyczną znajomość zasad postępowania w sytuacji kryzysowej u pracowników szkół był niski. Organy prowadzące nie angażowały się we wprowadzanie procedur bezpieczeństwa w podległych im szkołach, nie weryfikowały ich wdrożenia, nie opracowały też własnych wytycznych. W obecnych czasach w szkołach może wystąpić wiele różnorodnych zagrożeń: od znalezienia niebezpiecznego przedmiotu, niebezpiecznie zachowującego się ucznia lub rodzica, aż do podłożenia ładunku wybuchowego czy ataku terrorystycznego.

Należy dodać, iż w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w szkołach bardzo często przyjmowały one postawę bierną, wskazując na obowiązki dyrektorów szkół jako odpowiedzialnych. Zgodnie bowiem z zapisami art. 68 ust. 1 pkt 6 ustawy Prawo oświatowe, do wykonywania zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę delegowani są dyrektorzy. Tymczasem ustawodawca nałożył obowiązki również na organy prowadzące. Zgodnie bowiem z art. 10 ust. 1 przywołanej ustawy, organ prowadzący szkoły odpowiada za ich działalność, w szczególności za zapewnienie warunków działania szkoły lub placówki, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki. Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN) na przestrzeni ubiegłych lat podejmowało różnorodne działania, aby problem bezpieczeństwa i oddziaływań profilaktycznych był w placówkach oświatowych realizowany.

W latach 2015–2018 MEN koordynowało realizację zadań Programu „Bezpieczna+”. Głównym celem tego programu była poprawa bezpieczeństwa uczniów poprzez działania prowadzone we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami zajmującymi się sprawami bezpieczeństwa, sprzyjające kształtowaniu postaw i nawyków bezpiecznego zachowania. Jednym z celów szczegółowych „Bezpiecznej+” było upowszechnienie wśród

wszystkich pracowników szkoły umiejętności rozpoznawania sytuacji zagrożenia oraz wiedzy o zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia.

W latach 2018–2020 MEN brało udział w realizacji Programu „Razem bezpieczniej”, którego celem głównym było wspieranie działań na rzecz bezpieczeństwa społeczności lokalnych, przy czym Ministra wskazano jako podmiot wiodący dla dwóch działań: popularyzacji wśród dzieci i młodzieży profilaktyki rówieśniczej i wolontariatu na rzecz bezpieczeństwa oraz edukacji dla bezpieczeństwa dzieci i młodzieży m.in. z zakresu patologii społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem przemocy rówieśniczej.

Szkoła jest, jak wskazuje W. Okoń (2001), drugim środowiskiem życia dziecka, a więc pełni również doniosłą rolę w jego rozwoju. Wspieranie nauczycieli przez rodziców polega na wzajemnym wspomaganie się i współdziałaniu w realizacji wspólnego celu. Jednym z warunków skuteczności szkolnego programu profilaktyki – jak twierdzi D. Macander (2015) – jest udział nauczycieli w działaniach profilaktycznych oraz komunikacja i współpraca między nimi przy jego realizacji. W placówkach oświatowych dużo czasu w trakcie pracy z uczniem poświęca się na zajęcia dydaktyczne i wychowawcze.

Podsumowanie i rekomendacje działań

Promowanie i odpowiednie zarządzanie profilaktyką na rzecz bezpieczeństwa w jednostkach oświatowych to opracowanie wzorcowych procedur/wytycznych celem zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki w szkołach. To również uwzględnienie i wykorzystywanie systemów monitoringu wizyjnego do bieżącej obserwacji i/lub włączenie się w tworzenie procedur na poziomie szkół oraz weryfikację wdrożenia procedur bezpieczeństwa w szkołach. Optymalizacja działań profilaktyki i obiecujące kierunki propagujące bezpieczeństwo w placówkach oświatowych, to również:

- wzmacnianie pozytywnego stosunku uczniów do nauczycieli;
- wspieranie konstruktywnych zainteresowań młodzieży i zajęć pozalekcyjnych;
- specjalistyczne zajęcia dla młodzieży z większym zapotrzebowaniem na stymulację;

- edukacja normatywna i uczenie umiejętności życiowych;
- współpraca z rodzicami -uwrażliwianie na potrzeby dziecka i sposoby spędzania przez nie czasu wolnego;
- rekomendowane programy profilaktyczne.

Należy uwzględnić, że działania prewencyjne powinny mieć pierwszeństwo przed restrykcjami, co nie oznacza rezygnacji z mądrego, dobrze uzasadnionego nacisku wychowawczego, w związku z powyższym rekomenduje się:

- skoordynowane, wielopłaszczyznowe, komplementarne działania różnych podmiotów, które mogą doprowadzić do osiągnięcia zakładanych celów;
- różne podmioty i organa miejskie winny prezentować i promować jedną, spójną strategię w zakresie przeciwdziałania kryzysom wychowawczym;
- proponowane działania muszą mieć charakter systemowy, tj. wymogiem jest objęcie koncepcją, działaniem i badaniem skuteczności wszystkich aspektów krytycznych sytuacji wychowawczych;
- strategie powinny być strukturą dynamiczną, tj. uwzględniającą aktualny stan wiedzy, refleksji i działań w obszarze przeciwdziałania przestępczości, interwencji kryzysowej, profilaktyki uzależnień;
- działania podejmowane w momencie kryzysu (interwencyjne) powinny być maksymalnie uproszczone;
- strategie: ich procedury, algorytmy stanowić mogą jedynie osnowę działań, których uszczegółowienie powinno być dostosowane do lokalnych warunków i odmienności każdego środowiska szkolnego.

By wzmocnić w/w działania warto również:

- prowadzić działalność edukacyjną w zakresie zagrożeń dzieci i młodzieży oraz zwiększanie bezpieczeństwa na terenie szkół i placówek oświatowych oraz w ich bezpośrednim otoczeniu m.in. poprzez wdrażanie programów profilaktycznych;
- ograniczenie liczby przestępstw i wykroczeń w szkołach oraz w bezpośrednim ich otoczeniu poprzez tworzenie indywidualnych programów eliminujących występujące zagrożenia;

- budowanie skutecznych i podlegających ocenie mechanizmów współpracy pomiędzy nauczycielami – rodzicami – uczniami a Policją w zakresie bezpieczeństwa w szkole;
- zwiększanie skuteczności ochrony szkół poprzez zwiększanie liczby patroli w rejonach zagrożonych oraz upowszechnianie wizyjnego monitorowania wejść do szkół i placówek oświatowych;
- organizowanie szkoleń dla rodziców i nauczycieli z zakresu przeciwdziałania występowania patologii w szkołach oraz upowszechniania wśród dzieci, młodzieży i opiekunów wiedzy na temat uzależnień;
- organizowanie szkoleń kadr pedagogicznych w tym z udziałem pedagogów i zespołów do spraw profilaktyki;
- edukacja dla bezpieczeństwa, w tym edukacja medyczna ze szczególnym uwzględnieniem udzielania pierwszej pomocy;
- organizacja zajęć pozalekcyjnych w roku szkolnym oraz atrakcyjnych zajęć dla dzieci i młodzieży podczas ferii zimowych i wakacji letnich;
- aktywizowanie uczniów do udziału w przedsięwzięciach poprawiających kondycję fizyczną, tj. wycieczki szkolne, edukację zdrowotną, zawody sportowe itp.;
- wykorzystywanie środków masowego przekazu, w tym mediów społecznościowych, do promowania prospołecznych wzorców zachowań.

Ważną rolę w procesie edukacji i systemie zarządzania profilaktyką bezpieczeństwa pełni nauczyciel. Jak twierdzi M. Barabas (2021), wielowymiarowość i złożoność współczesnej edukacji sprawia, że wciąż na nowo poszukuje się odpowiedzi na pytanie, jakie miejsce w niej zajmuje osoba nauczyciela/ wychowawcy. Według A. Kobiałka (2020), zawód nauczyciela jest szczególnie podatny na deformacje, takie jak rutyna działań czy utrata dystansu do własnych zachowań. Istnieje więc konieczność stałego rozwoju, który jest wpisany w specyfikę zawodu i ma charakter konieczności formalnej, a nie jest wynikiem dobrej woli czy ambicji.

Generalnie dotychczasowe ujmowanie pojęcia i przedmiotu profilaktyki szkolnej jest niewątpliwie pokłosiem paradygmatycznego modelu zarządzania

w szkole, gdzie często nie bierze się pod uwagę koncepcji wykorzystania wiedzy w tym zakresie. Jak wskazuje J. Ziarko (2011), celowe zatem wydaje się przyjęcie takiej formuły, że bezpieczeństwo szkolne to konieczność oparta na wiedzy profilaktycznej w ramach sprawdzonych teorii i poglądów, koncepcji i strategii oraz sygnałów ostrzegawczych o rzeczywistym stanie szkoły.

Abstrakt: Bezpieczeństwo w jednostkach oświatowych podlega nieustannym zmianom. To jedno z najważniejszych obowiązków zarówno dla organów prowadzących, dyrektorów, jak i nauczycieli, zwłaszcza w czasie, gdy pojęcie bezpieczeństwa na stałe wpisuje się w retorykę współczesnych czasów. W natłoku różnych niepokojących zdarzeń, incydentów, aktów przemocy, które mają miejsce na terenie placówek oświatowych, to promowanie profilaktyki na rzecz bezpieczeństwa wydaje się nieuchronne. Aby to zmienić należy ukierunkować oddziaływania na przeformułowanie nowej generacji oddziaływań profilaktycznych ukierunkowanych na bezpieczeństwo. Nawarstwiający się (nowe i „stare”) problemy społeczne w zakresie zachowań ryzykownych, problemowych, dewiacyjnych itp. wymagają szczegółowych procedur i wytycznych w celu ich ochrony. Pojawiające się nowe zagrożenia, jak i nowe podejścia do działań profilaktycznych wymagają zmiany formuły programów i realizatorów, którzy obejmują środowisko szkolne, będące największym terytorium działań profilaktycznych. Nie zawsze jednak rzeczywistość szkoły podąża za wyzwaniem współczesnej profilaktyki na rzecz bezpieczeństwa w jednostkach oświatowych. Nieoczekiwane, niekontrolowane zdarzenia przekładają się bowiem bezpośrednio na niskie poczucie bezpieczeństwa w szkołach.

Abstract: Safety in educational units is constantly changing. It is one of the most important responsibilities for both leading authorities, principals or teachers especially in a period where the concept of security is permanently inscribed in the rhetoric of modern times. In the flurry of various disturbing events, incidents, acts of violence that take place on the premises of educational institutions, this promotion of prevention for safety seems inevitable. In order to change this, it is necessary to direct interactions to reformulate a new generation of security-oriented preventive interactions. The buildup of (new and “old”) social problems in terms of risky, problematic, deviant behavior, etc., requires detailed procedures and guidelines to protect them. Emerging new threats, as well as new approaches to preventive activities, require a change in the formula of programs and implementers, who include the school environment, which is the largest territory of preventive activities. However, the reality of the school does not always follow the challenges of modern prevention for safety in educational units. Indeed, unexpected, uncontrolled incidents translate directly into a low sense of security in schools.

Słowa kluczowe: zarządzanie, profilaktyka, bezpieczeństwo, uczeń, jednostki oświatowe

Keywords: management, prevention, safety, student, educational units.

Bibliografia

- Bilińska-Sucharek, E. (2003). *Opór wobec szkoły. Dorastanie w perspektywie paradygmatu oporu*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Borkowska-Żebrowska, M., Czaczuń, K., Kusztal, J., Piasecka, M., Turczyk, M. (2020). *Bezpieczny uczeń w Krakowie – analiza zasobów środowiskowych w zakresie profilaktyki w szkole*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Gaś, Z.B. (2016). *Nowe wyzwania profilaktyki*. Lublin: Wydawnictwo Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji.
- Gierszewski, J. (2013). *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Iłendo-Milewska, A., Wojtach, A. (2014). Jakość funkcjonowania uczniów w środowisku szkolnym – poczucie bezpieczeństwa w percepcji uczniów. *Przegląd Badań Edukacyjnych*, 2(17), 153–174.
- Karpińska, A., Zińczuk, M., Kowalczyk, K. (2022). *Nauczyciel we współczesnej rzeczywistości edukacyjnej*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Kobiałka, A. (2020). Nauczyciel w systemie implementacji działań profilaktycznych w szkole. Badania własne. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Paedagogica*, 13, 92–110.
- Korzeniowski, L. (2010). *Menedżment – Podstawy zarządzania*. Kraków: Wydawnictwo Eas.
- Kunikowski, J. (2008). Bezpieczeństwo człowieka w świecie współczesnych zagrożeń. W: M. Konopczyński, B.M. Nowak (red.), *Resocjalizacja. Ciągłość i zmiana*. Warszawa: Wydawnictwo „Pedagogium”.
- Macander, D. (2013). *Profilaktyka uzależnień w szkole. E-poradnik*. Warszawa: Wydawnictwo Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Okoń, W. (2001). *Słownik pedagogiczny*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Pilch, T., Bauman, T. (2001). *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- NIK (2020). Zabezpieczenie szkół przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Raport Najwyższej Izby Kontroli, nr 175/2020/P/20/070/LLO.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1386).

- Rutkowski, C. (2018). *Podstawy nauk o bezpieczeństwie z elementami naukoznawstwa. Bezpieczeństwo jako problem nauki i praktyki*. Warszawa: Wydawnictwo Szkoła Główna Służby Pożarniczej.
- Sajkowska, M. Szredzińska, R. (2022). *Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce*. Warszawa: Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Skubisz, J. (2018). Profilaktyka a bezpieczeństwo szkolne. Zarys problematyki, *Zarządzanie innowacyjne w gospodarce i biznesie*, 2(27), 89–104.
- Szymańska, J. (2002). *Programy profilaktyczne. Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*. Warszawa: CMPPP.
- Świniarski, J. (1999). *Filozoficzne podstawy edukacji dla bezpieczeństwa*. Warszawa: Departament Społeczno-Wychowawczy Ministerstwa Obrony Narodowej.
- Urban, B. (2000). *Zachowania dewiacyjne młodzieży*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).
- Ziarko J. (2011). *Zarządzanie wiedzą o zagrożeniach i bezpieczeństwie uczniów w rozwijaniu szkolnych systemów bezpieczeństwa*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.